

Női püspökök a középkorban

A spanyolországi Burgosz melletti *Las Huelgas* cisztercita apácakolostorban új apátnőt választanak. Felszentelése után, hivatala átvételének jeléül, az oltárra ültetik, majd egy trónzsámolyon, baldachin alatt foglal helyet. Olyan ruhája van, amely kandallópárkányra hasonlít, fején püspöksüveg, az ujján püspöki gyűrű, kezében pástorbót tart. Így fogadja a szomszédos egyházmegyék püspökeit, akik tiszteletüket fejezik ki új „kollégájuknak”, és testvéri csókkal köszöntik.

Ez a jelenet nem csupán egyszer játszódott le, hanem ebben vagy hasonló leírásban ismételtelen előkerül e spanyol női kolostor több mint hétszáz éves történetében. A kolostort VIII. Alfonz, Kasztília királya alapította 1187-ben, a Szent Jakab út mentén. III. Kelemen pápa már a következő évben „immunitással” ruházta fel a kolostort, és ezzel kivonta a burgoszi püspök joghatósága alól. Továbbá rögzítette, hogy az apátnő jóváhagyása nélkül elvileg egyetlen püspök sem léphet a kolostor területére, nem is szólva arról, hogy kifejezett megbízás nélkül püspöki tevékenységet végezhetne ott. 1199-ben Toledo érseke, a burgoszi püspök és további nyolc spanyol püspök kifejezetten helybenhagyta *Las Huelgas* apátnőjének e különleges helyzetét. Együttal elfogadták, hogy a pápa minden spanyol cisztercita apácakolostort *Las Huelgas* apátnőjének lelki és világi felügyelete alá helyezett. Ezáltal az apátnő nem csupán hatalmas fejedelemséggé vált, hanem lelki területen is rendkívül kiváltságos állásba került, amelyet a kutatás ismételtelen „kvázi-episzkopálisnak” („mintegy püspökinek”) nevez.

Maguk az apátnők is erre (lelki területen érvényes) joghatósági felhatalmazásra hivatkoztak minden közleményükben, rendeletükben és dokumentumukban, rámutatva arra, hogy pápai és királyi kiváltságaik alapján egyetlen püspökségnek sincsenek alárendelve, és „kvázi-episzkopálisnak” járnak el.

Josémaría Escrivá Balaguer – aki alapos tanulmányt írt erről az apátságról – kimutatta, hogy az apátnő nem kevesebb mint 23 alkalommal élt olyan jogokkal, amelyek különben csak egy püspököt illeltek

meg. Ily módon hetven plébánia tartozott az apátsághoz, és ezeknek a papsága az apátnő joghatóságának volt alárendelve.

Szinódusok egybehívása

Az apátnő, akárcsak egy püspök, rendszeresen szinódusokat tartott körzetében, ezeken ő elnökölt, és kinevezte az egyházi házasságok ügyében illetékes bíróság bíráit. Felmentéseket adott, például ha a vérrokonság házassági akadályá állt fenn (unokatestvérek házassága esetén), s az egyházilag érvénytelen házasságok megsemmisítésekor ő írta alá az ítéletet. Az egyházi ügyek legfőbb bírójaként egyházi büntetéseket szabott ki, sőt cenzúrázta azokat az írásokat, amelyek számára veszélyesnek tűntek a hitre nézve. Fogadalomtételekor minden novíciának a katedrán ülő apátnő előtt térdelve kellett letennie hitvallását, és neki kellett engedelmisséget ígérnie, ahogyan ezt a felszentelendő papok teszik püspökük előtt. Tizenkét spanyol cisztercita apácakolostor általános apátnőjeként ő nevezte ki ezen kolostori apátnőit, piorjait és más kolostori méltóságait, s ő helyezte át apátnőket és apácákat egyik kolostorból a másikba. Ezenkívül a férfi cisztercita közösségek mintájára rendszeresen tartott általános káptalanokat saját elnöklétével. Együttal vezetője volt a burgoszi királyi kórháznak, amely egy férfi lovagrend irányítása alatt állt.

Fékezési kísérletek

A burgoszi püspök többször is megpróbálta gondnoksága alá helyezni ezeket az öntudatos nőket, és igyekezett véget vetni püspöki joghatóságuknak. A spanyol korona és a pápák azonban helytelennek minősítették, és visszautasították ezt a törekvést, és ismételtelen megerősítették az apátnő helyzetét. A püspökök a Trienti Zsinat lezárása után – az ott propagált püspöki eszmény által ösztönözve – igyekeztek a legerőteljesebben visszazorítani a kolostorok, és különösen a női kolostorok kivételezettségét. Az akkori burgoszi püspök például, *Francisco de Mendoza y Bobadilla* érsek bejelentette vizitációját *Las Huelgas*ban és a királyi kórházban, hogy ott végre

érvényt szerezzen az egyházjognak, már ahogyan ő értelmezte azt. *Doña Catalina Sarmiento* apátnőnek azonban királyi és pápai támogatással sikerült elérnie a vizitáció betöltését. *Doña Catalina* ismét megkapta annak megerősítését, hogy teljes joghatósággal bír a kolostorban és a kórházban, mind világi, mind lelki ügyekben („quam in spiritualibus tam in temporalibus”).

Mindazonáltal az apátnők rendszeresen igénybe vették egy püspök segítségét főpapi cselekményekhez, például papok, templomok és kápolnák felszenteléséhez, vagy a nagycsütörtöki olajszenteléshez. De a püspök csak akkor léphetett az apátság területére, ha az apátnő kifejezetten megbízást adott neki.

Részleges kiváltságok

Am úgy tűnik, hogy *Las Huelgas* apátnői nem elégedtek meg mindig a püspöki joghatósági hatalommal, hanem liturgikus és szentségi cselekményeket is végeztek. Spanyolország egyháztörténetét tárgyaló művében *Pius Bonifacius Gams* „súlyos határátlépésekről” beszél. E mögött az a szemrehányás rejlik, hogy az apátnők állítólag ismételtelen szerepeket töltek be, amelyekhez szentségi fölszentelésre lett volna szükség. Például ünnepélyen vitték az evangéliumoskönyvet, prédikáltak az istentiszteleteken, áldást adtak a novíciáknak, meggyóntatták nővértársaikat, és föloldozták azokat bűneik alól. De ahhoz, hogy valaki felolvassa az evangéliumot a misén, és prédikálva magyarázza azt, az egyházjog előírása szerint legalább diakónusszentelésben kellett részesülnie. Ezek szerint az apátnők legalábbis diakónátusnak tekintették a maguk felszenteltségét. Mindenesetre a 13. sz. kezdetén heves viták támadtak erre vonatkozóan. III. Ince pápa 1210-ben megtiltotta az apátnőknek az effajta liturgikus tevékenységet, ugyanakkor azonban megerősítette „a kvázi-episzkopális joghatóság gyakorlását és más kiváltságok érvényesítését”.

Hubert Wolf

Forrás: Kirche In, 2015/11